

TEOLOGIA I MORALNOŚĆ

TOM 11, 2012

Recenzje

ks. Stanisław Biały, *Bioetyczne aspekty przeszczepiania organów pojedynczych i ich pamięci. Przejście od pokonania bariery immunologicznej organizmu do pokonania bariery nieufności społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2011, ss. 473.

Określony w tytule problem koncentruje się na etycznych zagadnieniach współczesnej transplantologii. W zakres treściowy podjętych tu zagadnień wchodzi moralno-prawne problemy decyzji o przekazaniu organów do przeszczepu samego dawcy oraz rodziny, która często odmawia zgody ma ich pobranie (z powodów emocjonalnych, etycznych lub religijnych). Z tym wiąże się sprawa ustalenia definicji i momentu śmierci człowieka oraz praw i obowiązków wobec ciała swego i osób bliskich. Druga grupa zagadnień dotyczy rozumienia i aksjologicznego traktowania „pamięci dawcy”, jaka zostaje zachowana w przekazanym do przeszczepu organie. Zwiększająca się bowiem liczba przeszczepów niesie ze sobą coraz więcej świadectw o tym, że przeszczepiony organ zachowuje w sobie „pamięć” jego dawcy, która niepokoi biorcę organu, co stanowi dylemat natury psychiczno-moralnej. Stan ten domaga

się bioetycznego wyjaśnienia, czy jest to tylko komplikacja uwarunkowana stanem psychiki po przeszczepie, czy też zawiera w sobie „coś więcej”. W przeżyciu tego doświadczenia zawarty jest problem – pytanie: czy biorca nie ma prawa poznania dawcy organu i okazania mu osobowej wdzięczności. Niemożność bowiem poznania dawcy i „wdzięcznego” z nim zjednoczenia przyjmuje postać „tyranii daru”, czego świadectwem są swoiste zmiany w osobowości biorcy organu. Doprecyzowanie istoty tego zagadnienia zawarte jest w podtytule omawianej rozprawy: *Przejście od pokonania bariery immunologicznej organizmu do pokonania bariery nieufności społecznej*.

Zdaniem autora, takie odczytanie tych problemów w kontekście ich aksjologicznego przeżywania stanowi „znamienity apel skierowany do bioetyki. Chodzi o podjęcie się pracy na rzecz ściślejszego uzasadnienia norm etycznych, które obowiązują przy przeszczepach organów, tkanek, komórek ludzkich” (s. 35). W poszukiwaniu tych uzasadnień autor pracy postanawia odwołać się nie tylko do zasad społeczno-prawnych czy biologiczno-medycznych, ale stawia zadanie „poznać w tym wymiarze stanowisko Kościoła, oceniające praktykę transplantologiczną, jak i cały kontekst z tym związany” (s. 42-43). Motywem badawczym i „ce-

lem szczegółowym” autora jest „wzbudzenie dyskusji nad koniecznością utrzymania kartezjańskiego paradygmatu w medycynie transplantologicznej” (s. 40), uzasadniającego utajnienie danych dawcy organów przed biorcą i jego rodziną.

Podjęta w omawianej rozprawie problematyka jest z pewnością ważna i bardzo aktualna w kontekście współczesnych odkryć i dokonań biologiczno-medycznych oraz przemian etycznych-kulturowych. Dobrze więc się stało, że ks. S. Biały podjął to zagadnienie, które jest interesujące nie tylko z teoretycznego, naukowego punktu widzenia, ale też domaga się aksjologicznych kwalifikacji w życiowej praktyce. Analizując określone w tytule zagadnienie, autor pracy w pierwszym rozdziale rozważył problem, jakim jest „Transplantacja widziana w perspektywie niektórych społecznych obaw (w kontekście polskim i włoskim)”. Rozwijając to zagadnienie, przedstawił problem braku społecznej akceptacji przeszczepów organów pojedynczych w środowisku polskim i włoskim. Ów brak akceptacji i obawy z tym związane koncentrują się wokół takich problemów, jak: zgoda na przekazanie organów do przeszczepu, ich finansowanie oraz handel nimi, ustalenie momentu śmierci dawcy – problem etyczno-prawny i obawy rodziny, etyczny wymiar oczekiwania biorcy na śmierć dawcy, poszanowanie zwłok człowieka zmarłego, wątpliwości w zakresie stosowania zasady domniemanej zgody, przestrzeganie transplantacji w świetle nauki Kościoła. Sposób przedstawienia problematyki tego rozdziału sprowadza się do opisowej charakterystyki poglądów instytucji społeczno-prawnych lub pojedynczych autorów na wymienione fakty i opinii na ten temat lub prezentowanych koncepcji rozwiązań. Z pewnością rozdział ten jest swoistym wprowadzeniem

do całości podjętych tu zagadnień, stąd też ten opisowy charakter przedstawienia można uznać za zasadny.

Rozdział drugi nosi tytuł: „Budowanie empatii oraz nowych rozwiązań w medycynie transplantacyjnej”. Rozpoczyna go charakterystyka aktualnego stanu strukturalnego w transplantologii w zakresie prawno-organizacyjnym. W drugiej części tego rozdziału ukazano edukacyjną rolę Kościoła katolickiego, państwa oraz organizacji i stowarzyszeń w promowaniu dawstwa organów i transplantologii; podstawę tej analizy stanowi literatura polska i włoska. Rozdział ten można określić jako „edukacyjny”, zawiera bowiem analizę kształtowania postaw prawno-wychowawczych wobec nowej rzeczywistości, jaką są przeszczepy i związane z tym problemy współczesnej ludzkości.

W rozdziale trzecim, zatytułowanym „Komplikacje i powikłania natury fizjologicznej i osobowościowej występujące po przeszczepach”, najpierw scharakteryzowano komplikacje, powikłania, odrzucenie przeszczepu przez organizm biorcy i ich etyczne implikacje. Następnie ukazano jakość życia po transplantacji organu unaczynionego w kontekście zmian osobowości u biorcy. Wreszcie na bazie literatury włoskiej opisane zostały komplikacje po przeszczepach, a zwłaszcza tzw. „przeszczep osobowości”. Rozdział ten przedstawia panoramiczny obraz doświadczeń biorców organów przed przeszczepem i po nim. Zaprezentowano tu świadectwa przeżyć osób po przeszczepach pojedynczych organów unaczynionych oraz próby wyjaśniania tychże doświadczeń, zwłaszcza w ramach tzw. medycyny niekonwencjonalnej.

W czwartym rozdziale: „Biofizyka a przeszczepy: problem pamięci człowieka”, podjęto próbę ukazania teoretycznych wyjaśnień owych doświadczeń oso-

bowościowych. Odwołując się do osiągnięć nowoczesnej fizyki, najpierw ukazano przenoszenie informacji międzykomórkowej przez biofotony na bazie danych nowego działu wiedzy zwanego bioenergetyką. Następnie wskazano naukowe usankcjonowanie niekonwencjonalnych terapii w kontekście wybranych opinii medycznych. Analizy tego rozdziału kończy charakterystyka możliwości „przeszczepu pamięci” w literaturze włoskiej.

W ostatnim – piątym rozdziale „Nauka a wiara: akceptacja faktu transcendentnego w bioetyce transplantologicznej” – podjęta została próba teologicznego „zweryfikowania” analizowanych wcześniej działań medycznych i ich konsekwencji w wymiarze osobowościowym. Najpierw podjęto w nim analizę „doświadczenia nadzwyczajnego” jako opcji uzasadniającej niektóre decyzje podejmowane w medycynie transplantacyjnej. Przywołane opisy doświadczeń po przeszczepach konkretnych osób autor stara się ocenić na podstawie wypowiedzi wybranych reprezentantów katolickiej etyki teologicznej. Na bazie teologicznych podstaw i ich interpretacji próbuje ukazać możliwość „cudownych zjawisk” w transplantologii. W uzasadnieniu tych tez odwołuje się do poglądów autorów polskich (ks. M. Ruścekiego) oraz literatury obcej, zwłaszcza włoskiej. Zwieńczenie przeprowadzonych w tym zakresie analiz można więc określić jako próbę połączenia tego, „co ludzkie”, z tym, „co Boskie”.

Lektura omawianej książki ks. dr. S. Białego pozwala stwierdzić, że określone w jej podtytule zagadnienie jest aktualną rzeczywistością – stanowi więc problem badawczy. Przywołane w tej pracy fakty oraz ich analityczna prezentacja potwierdzają możliwość owego „przejścia od pokonania bariery immunologicznej” (czego szczególnym przykładem jest Ka-

therin Beckman) „do pokonania bariery społecznej nieufności” (co ma szczególne znaczenie dla zaufania rodziny dawcy). Argumenty za tego rodzaju „możliwością” mają uzasadnienie w najnowszych odkryciach nauk szczegółowych, zwłaszcza fizyki kwantowej, które pozwalają stwierdzić, że organ ludzki po przeszczepie może zachować nie tylko istotne informacje życiowe w zakresie biologicznym, ale też w wymiarze osobowościowym. Ten empirycznie doświadczalny fakt stanowi przedmiot badań – punkt wyjścia, upoważniający do analitycznych refleksji nad możliwością „zjawiska niezwykłego” w wymiarze medyczno-bioetycznym. Badania ks. S. Białego pozwalają wnioskować, że istnieje możliwość weryfikowanego naukowo od strony zjawiskowej nawiązania kontaktu z dawcą organu, gdyż da się zaobserwować odpowiednie skutki u biorcy organu w postaci zmian somatyczno-osobowościowych. Tego rodzaju przejawy wymagają pogłębionej refleksji badawczej, czego przykładem jest omawiana rozprawa, która trafnie wpisuje się w nurt naukowych poszukiwań w tym zakresie.

Należy przyznać rację ks. S. Białemu, że transplantologia – jak cała medycyna klasyczna – potrzebują zmian w podejściu do człowieka. Winno się to wyrazić zwłaszcza w integralnym – holistycznym traktowaniu pacjenta. Należy zwłaszcza zadbać o uszanowanie cielesno-duchowej jedności osoby ludzkiej w stosowaniu procedur medycznych. W zabiegach leczniczych nie wolno oddzielać w człowieku jego sfery religijno-moralnej od rozumowo-somatycznej, gdyż powoduje to szereg negatywnych skutków indywidualno-społecznych. Autor rozprawy jest zdania, że na polu bioetyki tylko w ten sposób można doprowadzić do zwycięstwa odpowiedzialności moralnej, która

ma zakotwiczenie w chrześcijańskiej miłości bliźniego, nad absolutyzmem naukowo-technicznym.

Analizy omawianej rozprawy oraz jej wnioski potwierdzają zasadność podjęcia tytułowego zagadnienia, jego niezwykłą aktualność oraz merytoryczną wagę, zarówno na polu badań naukowych, jak i praktycznych zastosowań w sferze poszanowania wartości i godności osoby ludzkiej i jej życia. Świadczy to także o badawczej wrażliwości autora oraz o potrzebie pogłębienia pola naukowej argumentacji w zakresie moralnym na tak istotnych płaszczyznach ludzkiej egzystencji. Monografia ta stanowi niewątpliwie szczególnie ważną pozycję dotyczącą bioetyki przedstawionej w ujęciu teologicznym, i to nie tylko na płaszczyźnie życia chrześcijańskiego. Jest to właściwie pierwsze na rynku polskim monograficzne opracowanie przybliżające stan badań i poglądów na temat „przeszczepiania organów pojedynczych i ich pamięci”.

Rozprawa ks. S. Białego pozostaje pod wpływem chrześcijańskiego personalizmu, odwołuje się do nauczania Magisterium Kościoła oraz współczesnej myśli filozoficznej. Cechą i wartością badawczo-metodologiczną podjętych tu analiz jest odniesienie do metody personalistycznej, której hermeneutyczną zasadą jest osoba ludzka, ujmowana w swej ontologicznej i egzystencjalnej złożoności. Pod względem formalnym metoda ta pozwala ukazać osobiste doświadczenie jako przeżycie wspólnotowe – między-ludzkie oraz między człowiekiem a Bogiem, tak w wymiarze horyzontalnym, jak i wertykalnym. Na płaszczyźnie epistemologicznej takie podejście umożliwiło opisanie i zidentyfikowanie doświadczeń egzystencjalno-moralnych przy użyciu metod z zakresu fenomenologii, psychologii, socjologii oraz nauk biolo-

giczno-medycznych, wspierających interpretację etyczno-teologiczną. Takie podejście badawcze umożliwia też odczytanie z Magisterium Kościoła praktycznej poprawności aksjologicznego myślenia i postaw w zakresie bioetycznych problemów związanych z przeszczepami ludzkich organów. Odwołanie się do zasady personalistycznej pozwoliło także autorowi omawianej rozprawy uniknąć subiektywnych interpretacji i dokonać interesującego opracowania stanu świadomości i badawczych potrzeb oraz życiowych postaw dawców i biorców organów do przeszczepów oraz służb medycznych zaangażowanych w tego rodzaju pomoc człowiekowi.

Lektura tej książki winna stanowić pomoc w podejmowaniu decyzji o przekazaniu organów do przeszczepu, co jest bardzo aktualnym problemem i zadaniem współczesności, gdyż przyczynia się do ratowania życia innym ludziom.

JÓZEF ZABIELSKI

Henri Joyeux, *Szkola życia i miłości. Dzieci i młodzież pytają, rodzice odpowiadają. Cztery rozmowy o ekologii seksualnej*, tłum. D. Śliwa, Gaudium, Lublin 2011, ss. 261.

Dbłość o środowisko naturalne oraz potrzeba zmniejszania poziomu zanieczyszczeń, produkcji i emisji toksycznych substancji to priorytety wielu współczesnych rządów oraz organizacji pozarządowych. Uświadomienie sobie zagrożenia wynikającego z eksploatacji dóbr naturalnych rodzi coraz większe zaniepokojenie i prowadzi do podejmowania prób ratowania Ziemi. Należy zatem powiedzieć,